

Vagyoneeloszlás Magyarországon

Kolosi Tamás – Fábíán Zoltán

1. Bevezetés¹

Amikor a magánháztartások vagyonát szeretnénk felmérni, akkor a következő fő elemeket kell számba venni: 1. lakóingatlan; 2. egyéb ingatlan; 3. járművek; 4. egyéb ingóvagyon; 5. pénzügyi vagyon; 6. vállalkozói vagyon; 7. adósságok. A nettó vagyont úgy kapjuk meg, hogy az iménti felsorolás első hat elemének összegéből kivonjuk a hetedik elem értékét. Szoros értelemben véve a vállalkozói vagyon a pénzügyi vagyon része, de a jelen tanulmányban igyekszünk elkülöníteni a kettőt.

Kérdőíves felmérésekből csak igen hiányosan lehet megbecsülni a nettó lakossági vagyon összesített értékét, de kiegészítve a rendelkezésre álló makrostatisztikai adatokkal mikro szinten is elemezhetjük a lakosság vagyon-alapú rétegződését, ami feltevésünk és a nemzetközi szakirodalom szerint meglehetősen eltérő képet mutat a jövedelmi rétegződéséhez képest (Piketty 2015; Saez–Zucman 2016). Magyarországon igencsak híján vagyunk a vagyoni helyzettel kapcsolatos mikroadatoknak. A *TÁRKI Háztartás Monitor* vizsgálatsorozat az egyik kivétel, ami részleges betekintést enged a magánháztartások vagyoni helyzetébe. A nemzetközi gyakorlatban azonban több nagyobb szabású vagyonfelmérés is ismert, köztük az egyik legkorábbi az egyesült államokbeli *Survey of Consumer Finances*², melyet a *Fed*³ bonyolít le az 1980-as évek óta háromévente. Ezeket a vagyonfelméréseket rendszeri és harmonizálja a *Luxembourg Wealth Studies*⁴, valamint az Európai Központi Bank is készít vagyonfelmérést az EU-tagállamokban (ECB 2013)⁵. Jelen írásunkban elsősorban a *TÁRKI* említett *Háztartás Monitor* vizsgálatának 2015-ös adatait⁶ használjuk, valamint elemezzük a rendelkezésre álló

¹ A tanulmány az NKFI Hivatal által támogatott *Makro sokkók - mikro válaszok: sikeres és sikertelen háztartási alkalmazkodás a válság idején Magyarországon – A TÁRKI Háztartás Monitor kutatás* címmel futó K 113248. számú (OTKA) kutatás keretében készült.

² <http://www.federalreserve.gov/econresdata/scf/aboutscf.htm>

³ *Federal Reserve System* (vagy röviden *The Fed*) az Amerikai Egyesült Államok központi bankja.

⁴ <http://www.lisdatacenter.org/our-data/lws-database/>

⁵ Az európai *HFCS*-t (*Household Finance and Consumption Survey*) és annak magyarországi megvalósítását Simon és Valentiny mutatták be (Simon–Valentiny 2016).

⁶ A kutatás során 2772 háztartásról és tagjairól vettek fel adatokat.

makrostatisztikai adatokat. Ez utóbbiak forrása a Nemzeti Számlák Rendszerében felvett adatok, melyeket felhasznál az OECD, valamint több más nemzetközi pénzügyintézet is.

A vagyoni rétegződés és az extrém magas családi, vállalkozói vagyonok kialakulása már régóta kedvelt témája a közgazdasági és szociológiai szakirodalomnak, de természetesen a szélesebb társadalmi nyilvánosságot – kiváltképpen a bulvársajtót – is érdekelte a gazdagok, a „felső tízezer” exkluzív világa (Kolosi–Szelényi 2010). Különösen vitatott téma lett ez Thomas Piketty francia közgazdász *A tőke a 21. században* című bestseller művének megjelenése után. Piketty arra mutatott rá, hogy a vagyoni (valamint a jövedelmi) egyenlőtlenségek az Egyesült Államokban és a fejlett országokban a 20. század eleje óta nem látott mértékben megnövekedtek annak révén, hogy a tőkejövedelmek hozama rendre nagyobb mértékben növekedett, mint maga a gazdasági növekedés mértéke. Ezt közkeletűen az $r > g$ képlettel írják le, vagyis a *return* (tőkehozam) nagyobb, mint a *growth* (gazdasági növekedés). Szelényi Iván mutatott rá arra, hogy a fő problémát nem is annyira a tőkejövedelemből származó profit, hanem a monopolisztikusan birtokolt szűkös erőforrásokból (pl. föld, trafik, kaszinó stb.) származó járadékjövedelmek aránytalan növekedése jelenti (Szelényi 2015). Tóth István György pedig többek között rámutat, hogy Piketty az öröklődésből adódó vagyonhalmozódási problémát erősen túldimenzionálja. (Tóth 2015).

2. Vagyoneloszlás a makroadatok alapján nemzetközi összehasonlításban

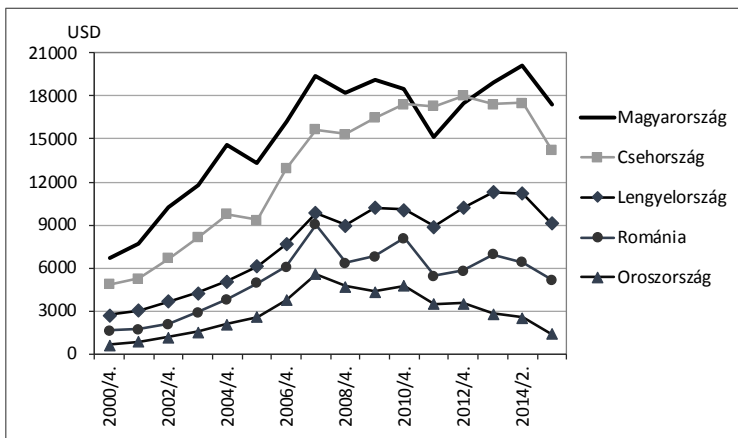
A KSH és az MNB makrostatisztikai adataiból viszonylag pontos képpel rendelkezünk a nemzeti vagyon nagyságáról és szerkezetéről. A Credit Suisse⁷ vagyoni adatbankja, illetve az Allianz⁸ globális vagyoni riportja pedig ezeket az adatokat nemzetközi összehasonlításban is elemzi (Stierli *et al.* 2015). A Credit Suisse 2015. évi összeállítása szerint Magyarországon az egy felnőttre (közel 8 millió felnőttel számolva, ami a háztartások számának durván a kétszerese) jutó vagyon 30 796 dollár (kb. 9 millió forint), amely 17 533 dollár pénzbeli, 17 155 dollár nem pénzbeli (főként lakóingatlan) vagyonból és egy felnőttre vetítve 3893 dollár adósságból áll össze (i.m. 92.). Ez a háztartási vagyon messze elmarad pl. az Ausztriában mérttől (196 092 dollár), kevesebb a legszegényebb nyugat-európai országban, Portugáliában (73 843 dollár) megfigyeltnél. Elmarad Szlovéniától (56 406 dollár) és Csehországtól, de magasabb, mint Lengyelországban (24 370 dollár) és Szlovákiában (24 062

⁷ Credit Suisse: svájci pénzügyintézet, a világ legnagyobb bankjai közé tartozik.

⁸ Allianz Group: Európa legnagyobb biztosítási bankja.

dollár), lényegesen meghaladja a román (13 295 dollár) és a szerb (6585 dollár) értéket. A háztartási vagyon mértéke tehát globálisan jól követi az egyes országok gazdagságát hagyományosan mérő GDP-adatokat, de robosztusabb annál. Magyarország esetében például igaz, hogy gazdasági leszakadásunk következtében a GDP vonatkozásában 2015-re a szlovákok és a lengyelek megelőzték bennünket, de a háztartási vagyon nagyságát tekintve még mindig jobban állunk, mint ők. (Shorrocks *et al.* 2015)

1. ábra. A pénzügyi vagyon mediánjának értéke Magyarországon és néhány közép-kelet európai országban, 2000–2015 (US dollár)

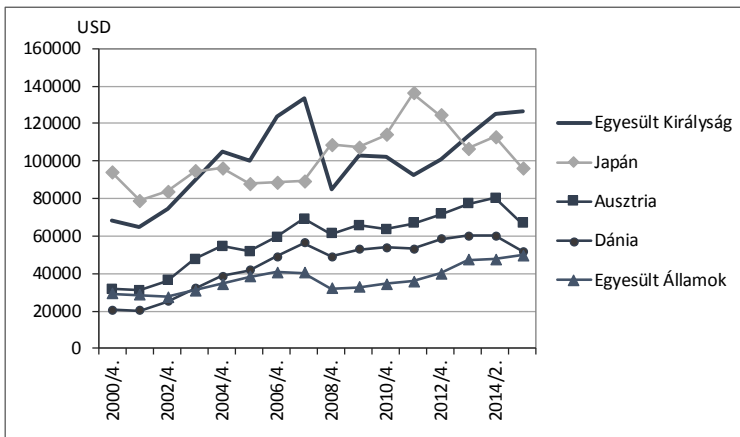

Forrás: Credit Suisse Global Wealth Report 2015 (Stierli *et al.* 2015)

Ennek a vagyonnak az eloszlásáról nem rendelkezünk részletes adatokkal, de tudjuk, hogy 100 ezer dollár feletti háztartási vagyonnal a fenti országok esetében az osztrákok közel 40%-a, a portugálok és a szlovének 14-15%-a, a csehek 5,7, a magyarok 5, a lengyelek 3,1, a szlovákok 1,8, a románok 1,4 és a szerbek 0,4%-a rendelkezik. Egymillió dollár feletti vagyonnal 15 millió amerikai, közel 200 ezer osztrák, 42 ezer lengyel, 27 ezer cseh és mindössze csak 10 ezer magyar felnőtt rendelkezik. (i.m. 112.) A magyar adatokat összefoglalva azt látjuk, hogy 44,4%-uk 10 ezer dollár alatti, 50,6%-uk 10 ezer és 100 ezer dollár közötti, 4,9%-uk 100 ezer és 1 millió dollár közötti vagyonnal rendelkezik, és mindössze 1 ezrelékük tartozik az 1 millió dollár feletti vagyonosok körébe. A Credit Suisse elemzői szerint a globális középosztályhoz a vásárlóerő-paritáson 50 ezer és 500 ezer dollár (7–70 millió forint) közötti vagyonnal rendelkezők tartoznak. Ez Nyugat-Európában és az angolszász országokban a lakosság 60–70%-a (további 10–10% körül vannak

az ennél gazdagabbak), a visegrádi négyek országában 25–35%, hazánkban pedig 39%. A háztartási vagyon nemzetközi összehasonlításban viszonylag magas szintje Magyarországon elsősorban a lakástulajdon magas arányából adódik, ami kevésbé mobilizálható vagyont jelent (i.m. 122–126.).

2. ábra. A pénzügyi vagyon mediánjának értéke néhány gazdaságilag fejlett országban, 2000–2015 (US dollár)

Forrás: Credit Suisse Global Wealth Report 2015 (Stierli *et al.* 2015)

Ezért is fontos az Allianz elemzése (Brandmeir–Grimm–Holzhausen 2015) a nettó (tehát adóssággal csökkentett) egy főre jutó pénzügyi vagyonról. Ez Magyarországon 2014-ben 9178 euró volt, mely összeg az 53 vizsgált országot tekintve nemcsak Észak-Amerikától (132 ezer euró), Japánétól (74 ezer euró) és Nyugat-Európától (54 ezer euró), hanem néhány volt szocialista országban (Szlovénia, Észtország, Csehország) mért átlagtól is elmarad, bár a többi volt szocialista, ma már EU-tagország, 6–8000 eurós szintjét meghaladja, és durván tízszerese az oroszországi egy főre jutó pénzügyi vagyonnak (i.m. 91.). Azonban az átlagos vagyoni szint mellett nem árt felhívni a figyelmet arra, hogy az eltérő lakosságszám és az eltérő egyenlőtlenségek tovább színezik a képet. A Credit Suisse számítása szerint Magyarországon kb. 8000 felnőtt él 1 millió dollárnál nagyobb vagyonnal rendelkező családban, addig Oroszországban 110 ezer ilyen felnőttel számolnak. Ráadásul a vagyoni egyenlőtlenséget mutató Gini értéke ez utóbbiban jóval kedvezőtlenebb (91), mint Magyarországon (66). (Shorrocks–Davies–Lluberas 2015)

Az MNB előzetes adatai szerint a lakosság nettó pénzügyi vagyona 2015 decemberében 32,5 ezer milliárd forint, és egy év alatt 13,9%-kal emelkedett.

(*Világgazdaság* 2016a) Ez egy főre jutóan durván 3 milliárd forintot jelent fejenként, illetve a Credit Suisse-hez hasonlóan a felnőttekre számolva 4 milliárd forintot. A 2014. évi részletes adatok alapján a 31,5 ezer milliárdos háztartási nettó pénzügyi vagyomból 11 ezer milliárd forint volt a készpénz és a betétek, 3,6 ezer milliárd a rövid és hosszú lejáratú értékpapírok, 5,2 ezer milliárd a hitelek és egyéb követelések, 3,5 ezer milliárd a biztosítástechnikai tartalék és 16 ezer milliárd a részvények és részesedések, míg 8,1 ezer milliárd a hitelek és egyéb tartozások. Tehát összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a nettó pénzügyi vagyon durván fele vállalkozói vagyon (részvények, részesedések, befektetési jegyek) és a másik fele lakossági pénzügyi vagyon. A Deloitte becsléséből ugyanakkor tudjuk, hogy a háztartások 56–58%-a 2016-ban várhatóan egyetlen fillért sem tud félretenni (*Pénzcentrum* 2016.)

A Credit Suisse számításaival ezt összevetve azt becsülhetjük, hogy a háztartások fele lényegében teljesen vagyontalan, kis értékű, nem mobilizálható lakása és némi készpénze, bankbetéje lehet csak. A másik 40–45% vagyoni helyzete viszont megfelel a globális középréteg vagyoni szintjének. Értéke-sebb ingatlannal, megtakarításokkal, kisebb vállalkozói vagyonnal rendelkeznek. Végül pedig 5%-ra tehető a vásárlóerő-paritáson számolt, 70 millió forint feletti vagyonnal rendelkezők köre. Ezen belül is azonban jelentősek a különbségek.

A hazai privát bankokban kezelt vagyon 2015-ben a pénzügyi vagyon egészéhez hasonló mértékben, több mint 10%-kal gyarapodott. A 48,5 ezer hazai privát banki számlán kezelt vagyon (és a becslésünk szerint mintegy 1,5 ezer külföldi privát banki számlán kezelt vagyon) itthon mintegy 3,4 ezer milliárd forintot, összességében mintegy 4 ezer milliárd forintot tesz ki. Ha feltételezzük, hogy egy egységnyi pénzügyi megtakarításhoz további egy egységnyi vállalkozói vagyon és két egységnyi nem pénzügyi vagyon tartozik, akkor a privátbanki ügyfelek teljes vagyonát átlagosan 300 millió forint körüli értékre tehetjük. Pareto-eloszlás⁹ alapján számolva azt feltételezzük, hogy 25000 ügyfél vagyona 150 millió forint alá, 12500 ügyfél pedig 150 és 300 millió forint közé kerül, és mintegy 12500 ügyfél vagyona haladja meg a 300 millió forintot.

A felső 5% (kerekítve 200 ezer háztartás) egynegyede a privátbanki számlával rendelkezők száma, tehát 175 ezer háztartás vagyonáról feltételezzük a 70 és 150 millió közötti értéket, 12500 háztartásnál a 150 és 300 millió közötti vagyont, és mintegy 12500 háztartás vagyona lehet 300 millió felett. A különböző Top 100-as, Top 150-es listák alapján a 3 milliárd forint feletti vagyonnal rendelkező háztartások számát maximum 150–250 közé tesszük,

---

⁹ Pareto feltételezése szerint a jövedelem és a vagyon esetében az az általános helyzet, hogy a felső 20% rendelkezik a jövedelem és a vagyon 80%-ával. Erről bővebben lásd Vermeulen (2014).

10–11 ezer háztartás tehát a 300 millió és a 3 milliárd forint közötti vagyoni sávba esik.

1. táblázat. *A vagyoneeloszlás Magyarországon, 2015 – makrobeclés*

Vagyoni réteg	A háztartások százaléka
Vagyontalanok (7 millió Ft alatti vagyon)	50%
Globális középréteg (7 és 70 millió Ft közötti vagyon)	45%
Vagyonosok (70 millió Ft feletti vagyon)	5%
Ezen belül:	
70–150 millió Ft	4,4%
150–300 millió Ft	0,3%
300 millió Ft – 3 milliárd Ft	0,3%
3 milliárd Ft felett	150–200 háztartás

Forrás: saját számítás.

3. Mikro- és makroadatok a lakosság vagyoni helyzetéről

Rátérve a TÁRKI Háztartás Monitor kutatás (továbbiakban Monitor vizsgálat) adatainak elemzésére megállapítható, hogy a kérdezett háztartások 95%-a él tulajdonosként a lakóingatlanában. A tulajdonosok 71%-a becsülte meg összegszerűen a lakóingatlan piaci értékét, valamint további 16% kategóriában adta meg az értéket. Mivel a lakás nagyságát (négyzetméterben) mindenki megadta, a hiányzó 13%-ot a lakás nagysága, a lakóhely településtípusa, valamint a kérdezőbiztos lakóövezeti minősítése alapján tudtuk pótolni. Így számításaink alapján a lakosság lakóingatlanának átlagos értéke országosan 12,3 millió forint a tulajdonosok körében¹⁰. Az összes magyar tulajdonos háztartásra (3,9 millió) vetítve a lakosság lakóingatlan vagyonát 48 ezer milliárd forintra becsülhetjük.

A háztartások 8,4%-a (kb. 345 ezer) rendelkezik a lakóingatlanán felül ingatlanvagyonnal, ennek összesített értéke további 4–5 ezer milliárd forintot tesz ki. A Monitor vizsgálatban becsült adat jól korrespondál a makrostatisztikában 2013-ra regisztrált 4,6 ezer milliárd forinttal. Megjegyzendő, hogy ez azonban nem tartalmazza a termőföld vagyont, amely kb. 7,4 millió hektárt tesz ki az ország összes területéből.

A KSH szerint 2013-ban 485 ezer egyéni gazdaság átlagosan 5,4 hektáron gazdálkodott (KSH 2014). Ezen felül 8442 gazdasági szervezet átlagosan

¹⁰ Az összes háztartásra vetítve az átlagos érték 11,6 millió forint, a medián érték pedig 10 millió forint.

308 hektáron termelt mezőgazdasági és erdészeti termékeket. 2015 őszén és 2016 tavaszán földprivatizáció zajlott Magyarországon. Ennek során 10 ezer vásárló 180 ezer hektár termőföldet vásárolt, melyből összesen 240 milliárd bevétel származott az államkasszának (*Világgazdaság* 2016b). Az átlagár tehát hektáronként 1,3 millió forint volt. Becslésünk szerint az összes 5,4 millió hektár gazdálkodó vagy gazdasági szervezet által tulajdonolt termőterület összesített értéke 6,5 ezer milliárd forintot tehet ki.

A háztartások vagyoni helyzetének másik fontos összetevője a gépjármű tulajdonlás. Céges vagy saját személygépkocsit a magyarországi háztartások 54%-a használ. A Monitor vizsgálatban ezek átlagos értéke 481 ezer forint, amelynek alacsony értéke minden bizonnyal az autótömeg magas életkorával magyarázható. 2015-ben a KSH szerint¹¹ 13,7 év volt a személygépkocsik átlagos életkora Magyarországon. Vagyontömegben ez becslésünk szerint 2 ezer milliárd forintot tesz ki.

A háztartások mindössze 3%-a számolt be egyéb ingóvagyonról, például nagy értékű járműről, ékszerről, vagyontárgyról. Ezek becsült összege 501 milliárd forint. Ez minden bizonnyal erősen alulbecsült összeg¹² különösen, ha összevetjük a makrostatisztikai adatokkal, ahol ennek több mint kétszerese (1,2 ezer milliárd forint) szerepel 2013-ra vonatkozóan¹³.

A Monitor vizsgálatból a legnehezebben a pénzügyi vagyon és ezen belül is a vállalkozói vagyon becsülhető meg a válaszhányok miatt. A pénzügyi vagyonnál a válaszhányokat úgy próbáltuk imputálni, hogy megvizsgáltuk, hogy az egyes háztartások hány pénzügyi eszközzel és vagyonelemmel rendelkeznek. Ezt egy 0-tól 10-ig terjedő skálába rendeztük. Azokhoz, akiknek legfeljebb 1 pénzügyi eszköze volt 1 millió forint vagyont rendeltünk. Maximum háromnál 2 millió forintot, négyenél 3 millió forintot, 5 vagy több pénzügyi eszköz, illetve vagyonelem esetében pedig 4 millió forintot imputáltunk. Így az összes magyarországi háztartásra vetítve 8,6 ezer milliárd forint vagyontömeget regisztráltunk a Monitor vizsgálat alapján.

A vállalkozói vagyon felmérése a leghiányosabb az adatbázisunkban, hiszen összesen a háztartások 2%-a számolt be működő vállalkozásban való részesedéséről. Ellentétben a makrostatisztikai gyakorlattal, amely sajátőke

¹¹ Lásd http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ode002.html (Letöltés dátuma: 2016. július)

¹² Az a tény, hogy lakossági felmérésekből becsült vagyoni adatok a makroadatokhoz – Nemzeti Számlák Rendszeréhez – képest alacsonyabbak, kiderül az Európai Központi Bank az euróövezethez tartozó országokban lebonyolított lakossági vagyon és fogyasztási felméréseiből is. Lásd ECB (2013: 19.).

¹³ Lásd OECD Balance sheets for non-financial assets – https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SNA_TABLE9B (letöltés dátuma: 2016. július). A fenti összeg viszont annyiban felülbecsült, hogy a magánháztartásokon kívül a háztartásokat segítő civil szervezetek is szerepelnek a statisztikában. Az MNB ezt a gyakorlatot azzal indokolja, hogy ez utóbbiak olyan csekély mértékű vagyonnal rendelkeznek, hogy indokolatlan lenne külön szerepeltetni őket.

értéken számolja el a vállalkozói vagyont, abból indultunk ki, hogy közelebb áll a realitáshoz, ha a vállalkozások becslült értékét 2,4-szeres szorzóval vesszük figyelembe. Ez a nagyléptékű kiigazítás azért is szükséges volt, mert a mintában a gazdagabb központi régió és a főváros kisebb súllyal szerepeltek az ország más területeihez képest. Ezzel a kiigazítással 1,4 ezer milliárd forint vállalkozói vagyont regisztráltunk, ami még mindig messze van a makrostatisztikában regisztrált bruttó 16 ezer milliárd forinttól. A 2015-ös bruttó lakossági vagyon általunk becslült értékét vagyonfajták szerint a 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat. *A bruttó lakossági vagyon becslült értéke vagyonfajták szerint, 2015 (ezer milliárd Ft)*

Vagyonfajta megnevezése	Ezer milliárd Ft
Lakóingatlan	47,9
Egyéb ingatlan	4,7
Személygépkocsi	2,0
Egyéb ingó vagyon	0,5
Földvagyon (makrobeclés)	6,5
Pénzügyi vagyon (nem vállalkozói)	8,6
Vállalkozói vagyon	1,4
<i>Összes lakossági vagyon (bruttó)</i>	<i>71,6</i>

Forrás: TÁRKI Háztartás Monitor 2015. évi lakossági adatfelvétel. A földvagyon értékét a KSH makroadatai alapján számoltuk.

A pénzügyi és a vállalkozói vagyon teljes körű számbavétele mikro szinten tulajdonképpen lehetetlen, nemcsak azért, mert eleve a háztartási szektor körülhatárolása eltérő a makrostatisztikai gyakorlatban, de az alkalmazott fogalmak, definíciók sem feleltethetők meg teljes mértékben egymásnak. Ezen felül a lakossági adatfelvételekből pont az, a becslésünk szerint 3–5%-nyi legvagyonosabb háztartás hiányzik, melyek a legnagyobb arányban birtokolják a pénzügyi vagyont, pontosan ezek azok a háztartások, akiknek aránya kb. 1% lehet (vö. 1. táblázat). Megjegyzendő az is, hogy 70 millió forinton felüli vagyonnal az előzetesen becslült 5% helyett a mintában megfigyelt arány kb. 1%¹⁴ volt (vö. 3. ábra).

Megjegyezzük, hogy ismert olyan elemzői becslés, amely a teljes lakossági vagyont 100 ezer milliárd forintra teszi úgy, hogy 10 ezer milliárd forint

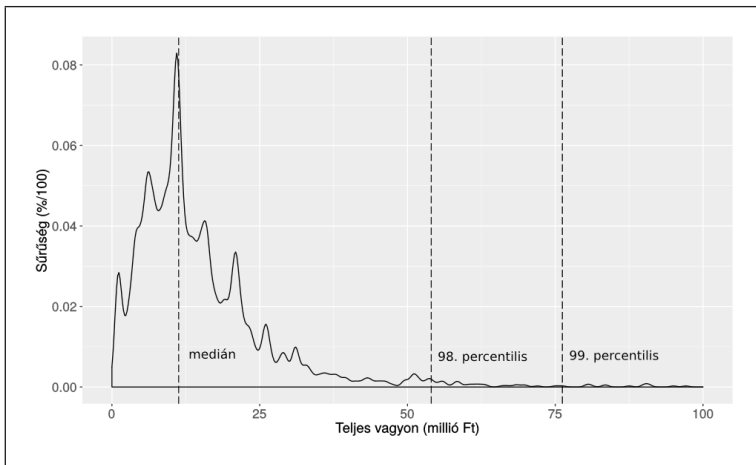
¹⁴ Ez az eltérés megfelel annak a tapasztalatunknak, hogy a survey-vizsgálatok mintájából a társadalom felső rétegének 3–4%-a és az alsó rétegének 2–3%-a eleve kimarad.

makrogazdasági statisztikákban nem szereplő „fekete pénzzel”¹⁵ is számol. Amit nekünk sikerült számba venni a Monitor vizsgálatban – a már említett válaszhányok és mintavételi sajátosságok figyelembe vételével –, az igen közel áll az idézett 100 ezer milliárdos értékhez, amelyet kismértékben felülbecsültnek tartunk.

A Monitorban ezek alapján az összesített vagyon átlagos értéke 15,4 millió forint (a medián 11,3 millió forint), nagy szórással, hiszen a mintában megfigyelt legalacsonyabb érték 1 millió forint volt, míg a legmagasabb 305 millió.

3. ábra. A teljes bruttó 0–100 millió forint közötti lakossági vagyon megoszlása, 2015

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

4. Vagyon szerinti rétegződés

Ha vagyontalannak tekintjük azokat, akik lakóingatlanának értéke nem éri el a medián értéket (10 millió forint), valamint az összvagyonja sem éri el annak mediánját (11,3 millió forint), továbbá maximum csupán három vagyonelemmel rendelkeznek, akkor e meghatározás szerint a magyar háztartások 44%-a tekinthető vagyon nélkülinek, vagyis olyanoknak, akiknek csak nehezen mo-

¹⁵ Lásd Zsiday Viktor blogbejegyzését: <http://plotinus.hu/zsiday-blog/magyar-lakossagi-vagyon/> (letöltés dátuma: 2016. július).

bilizálható vagyona van, és nem rendelkezik jelentősebb pénzügyi és egyéb vagyonnal.

Vagyoni középrétegnek tekintjük a 10 és 70 millió¹⁶ forint közötti vagyonnal rendelkezőket. Ez a csoport 55%-ot tesz ki a mintában. A 70 millió forint feletti vagyonnal rendelkezők körét előzetesen a makroadatok alapján 5%-ra becsültük. A mintában viszont empirikusan 1%-nyi vagyonos háztartás figyelhető meg. Az empirikus adatfelvételek általános tapasztalata, hogy a legrosszabb helyzetben levők 2–3%-a és a legjobb helyzetben levők 3–4%-a általában hiányzik a mintából. Ez a hiány a legrosszabb helyzetűek esetében nehéz vagy lehetetlen elérhetőségükből (hajléktalanok, intézményi háztartások, cigánytelepek), a legjobb helyzetben levőknél pedig többnyire válaszelkerülésből adódik. Ha ezt is figyelembe vesszük, akkor adataink jól összecsengenek a makroadatok alapján leírtakkal, és megállapíthatjuk, hogy elsősorban a középrétegek vagyoni helyzetének elemzésére alkalmasak. E három csoport átlagos vagyonát vagyonelemenként a 3. táblázat mutatja.

3. táblázat. *Vagyonelemek átlagos értéke az egyes vagyoni rétegekben, 2015 (millió Ft)*

Vagyonelemek	Vagyontalanok	Vagyoni középréteg	Vagyonosok
Lakóingatlan	4,9	16,5	35,0
Egyéb ingatlan	0,1	0,7	34,1
Pénzügyi vagyon	1,2	2,1	31,9
Egyéb ingó vagyon	0,0	0,1	4,3
Személyautó	0,2	0,7	3,2
Vállalkozói vagyon	0,0	0,1	24,5
<i>Összesen</i>	<i>6,4</i>	<i>20,3</i>	<i>133,0</i>

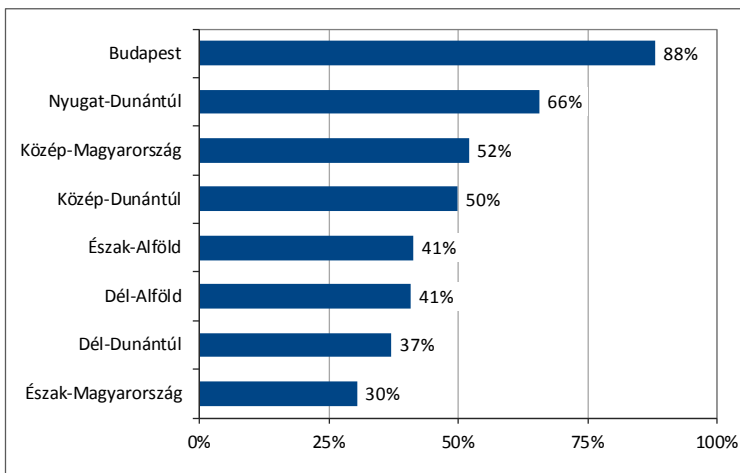
Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

Tekintve, hogy a lakásvagyon 50–60%-ot tesz ki az összvagyon tömegében és az ingatlan árak területileg nagy szórást mutatnak, nagy különbségek mutatkoznak a vagyontalanok régió és településtípus szerinti megoszlásában (vö. 4. ábra). A fővárosiaknak mindössze egytizede vagyontalan, míg az észak-magyarországi háztartások héttizede (69%), a dél-dunántúli (61%) és az észak-alföldi háztartások (58%) hattizede tekinthető a fenti definíció szerint vagyontalannak. Elmondható az is, hogy a vagyontalan háztartások közel 40%-a az észak-alföldi és észak-magyarországi régiókban koncentrálódik. A községekben kétharmad (64%) a vagyontalanok aránya, szemben a városiak 46–51%-ával és a budapestiek 10%-ával. A vagyoni középrétegek

¹⁶ A nemzetközi vizsgálatban szereplő 7–70 millió forintos vagyonnal szemben a saját tulajdonú lakások magas aránya indokolja, hogy az alsó értéket Magyarországon magasabbra tesszük.

megoszlása ennek a „tükörképe”. A fővárosiak közel kilenctizede a vagyoni középrétegbe tartozik, míg Észak-Magyarországon ez az arány csupán 30%.

4. ábra. A vagyoni középréteg aránya földrajzi régió szerint, 2015 (%)

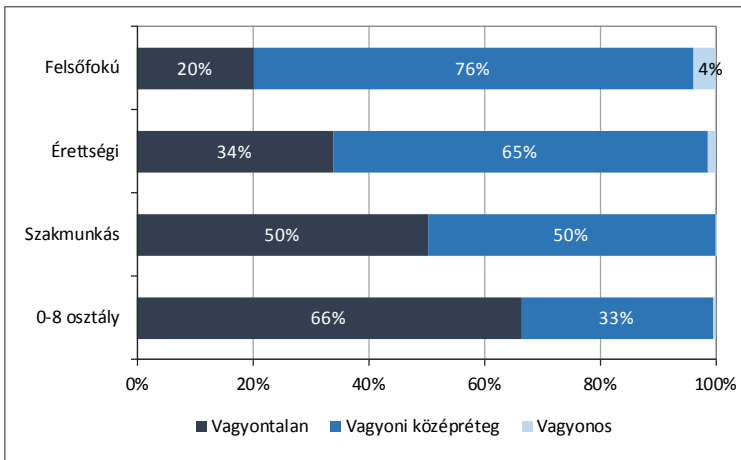

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

A háztartás mérete, létszáma szerint nem mutatkozik nagy különbség, de megfigyelhető, hogy a vagyontalanok aránya az egyfős háztartások körében a legmagasabb (51%), míg a háromfősök körében a legalacsonyabb (36%).

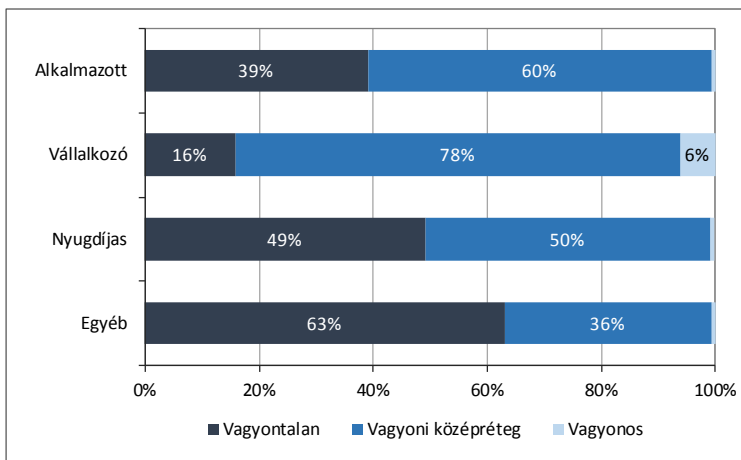
A háztartásfő iskolai végzettsége és gazdasági aktivitása nagymértékben meghatározza a vagyon szerinti rétegződést. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők háromnegyede (76%) tartozik a vagyoni középrétegbe, míg a legfeljebb alapközü végzettségűeknek csupán egyharmada (5. ábra). A vagyoni középréteg és a vagyonos réteg azokban a háztartásokban a legkiterjedtebb, ahol a háztartásfő önálló vállalkozó. Az alkalmazásban állók is vagyonosabbak az átlagnál, a nyugdíjas háztartások viszont hasonlóan oszlanak meg, mint az átlag (6. ábra).

5. ábra. A háztartásfő iskolai végzettsége szerinti csoportok összetétele vagyoni státusz szerint, 2015 (%)

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

6. ábra. A háztartásfő gazdasági aktivitása szerinti csoportok összetétele vagyoni státusz szerint, 2015 (%)

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

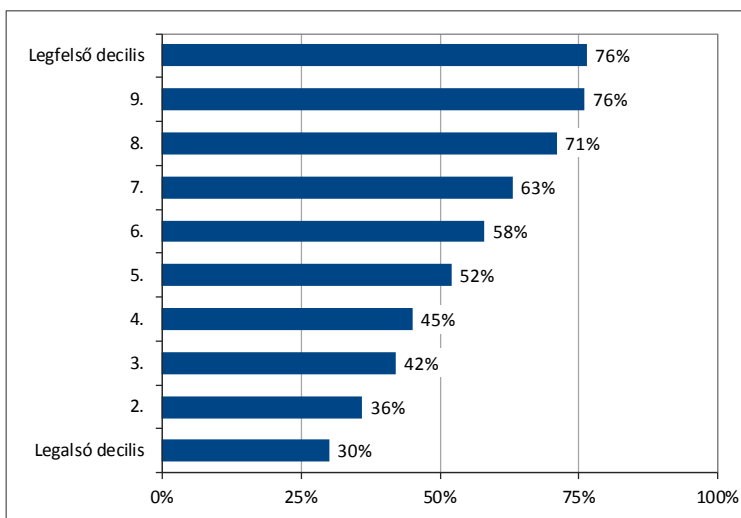
A vagyon szerinti rétegződés, amely az „objektív” anyagi helyzetet jelenti, jól visszatükröződik a háztartásfők szubjektív osztályazonosulásában is. A szűk vagyonos rétegben számottevő (28%) a felső középosztályi azonosulás. A vagyontalanok közel fele (48%) a munkásosztállyal, további 16%-uk pedig az alsó osztállyal azonosul (4. táblázat).

4. táblázat. A különböző vagyoni helyzetű csoportok szubjektív osztálybesorolása, 2015 (%)

	Vagyontalanok	Vagyoni középréteg	Vagyonosok	Teljes minta
Felső középosztály	1	5	28	3
Középosztály	16	34	35	26
Alsó középosztály	20	30	35	26
Munkásosztály	48	28	3	36
Alsó osztály	16	3	0	9
Összesen	100	100	100	100

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

7. ábra. A vagyoni középrétegek aránya az egyes jövedelmi decilisek szerint, 2015 (%)

Forrás: saját számítás a TÁRKI Háztartás Monitor 2015 lakossági adatfelvétele alapján.

A jövedelmi helyzet önmagában viszonylag gyengén korrelál a vagyoni helyzettel, mégis a vagyontalanok aránya az egyes jövedelmi decilisek körében nagy szórást mutat. Az alsó decilisben 70%, a felsőben 19%. A vagyoni középrétegek aránya decilisenként pont fordított: a legfelső két egy főre jutó éves háztartás jövedelemtizedben 76% a középrétegek aránya, míg a legalsóban mindössze 30% (7. ábra).

Fontos rámutatni arra, hogy a vagyoni helyzetből fakadó egyenlőtlenségek lényegesen nagyobbak, mint a jövedelmi egyenlőtlenségek. Az egy főre jutó éves háztartási jövedelmek átlaga az alsó és felső decilisek között 7-szeres, míg ugyanez a vagyoni helyzet esetében 27-szeres úgy, hogy az említett legmagasabb vagyonnal rendelkező 3–5%-a eleve nem szerepel a mintában. Azt is figyelembe kell venni, amit már korábban is jeleztünk: a magyarországi vagyoni egyenlőtlenségek nem tekinthetők kirívóan magasnak. Például az Egyesült Államokra kiszámított Gini-együttható 85, míg Magyarorszáé 66 (Shorrocks–Davies–Lluberás 2015).

5. Következtetések

Elemzésünkben a vagyoneeloszlás makrostatisztikai adatait és a saját kérdőíves vizsgálatunk, a TÁRKI Háztartás Monitor vizsgálat 2015-ös adatait vetettük össze. A nemzetközi összehasonlító adatok alapján látjuk, hogy a magyar adatok lényegében megfelelnek az ország gazdasági helyzetének. Az ennek alapján várható adatoknál valamelyest kedvezőbb vagyoni helyzet elsősorban annak köszönhető, hogy a háztartások kiemelkedően nagy aránya lakik saját tulajdonú ingatlanban. Egyúttal, a közhiedelemmel ellentétben azt tapasztaltuk, hogy a vagyoneeloszlás egyenlőtlensége elsősorban a nagy vagyonok relative kis mérete és csekély száma miatt Magyarországon kisebb, mint ahogy az a háztartási vagyonok átlaga alapján várható. A lakosság közel 50%-a tartozik a vagyontalanok, és mindössze 5%-uk a jelentős (70 millió forint feletti) vagyonnal rendelkező háztartások közé.

A vagyoni egyenlőtlenség ezzel együtt is nagyobb, mint a jövedelmi egyenlőtlenség. A társadalom vagyoni rétegződése a várakozásoknak megfelelően erősen összefügg a háztartások regionális elhelyezkedésével, a háztartások jövedelmi helyzetével, a háztartásfő iskolai végzettségével, és erősebb kapcsolatot mutat a népesség szubjektív osztályhelyzetével, mint a jövedelmi rétegződés. Mindenesetre a vagyoni rétegződés is alátámasztja azt a korábbi megállapításunkat, hogy a nemzetközi összehasonlításban is magas arányú deprivált *underclass* – és hozzátehetjük: vagyontalan – réteg, illetve a kis létszámú felső középréteg – és az ezen belül is csekély arányú vagyonos réteg – jelenti a magyar társadalm szerkezet alapvető torzulását.

IRODALOM

- Brandmeir, K. – M. Grimm – A. Holzhausen 2015: Allianz Global Wealth Report 2015. München: Allianz SE. https://www.allianz.com/v_1443702256000/media/economic_research/publications/specials/en/AGWR2015_ENG.pdf
- ECB 2013: The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Results from the first wave (Statistics Paper Series No. 2.). Frankfurt am Main: European Central Bank <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecbsp2en.pdf>
- Kolosi T. – Szelényi I. 2010: Hogyan legyünk milliárdosok? – avagy a neoliberális etika és a posztkommunista kapitalizmus szelleme. Budapest: Corvina Kiadó.
- KSH 2014: Magyarország mezőgazdasága, 2013 (Gazdaságszerkezeti összeírás – előzetes adatok). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gszo/gszo_elozetes_2013.pdf
- Pénzcentrum 2016: A magyarok többségének egy lyukas garasa sincs a bankban. Pénzcentrum, 2016. február. 23. 11:10 óra, www.penzcentrum.hu
- Piketty, T. 2014: Capital in the twenty-first century. Cambridge (MA, USA): Belknap Press of Harvard University Press.
- Piketty, T. 2015: A tőke a 21. században. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Saez, E. – G. Zucman 2016. Wealth inequality in the United States since 1913: Evidence from capitalized income tax data. Quarterly Journal of Economics, vol. 131, no. 2, 519–578. p. <http://gabriel-zucman.eu/files/SaezZucman2016QJE.pdf>
- Shorrocks, A. – J. B. Davies – R. Lluberas 2015: Credit Suisse Global Wealth Databook 2015. Zurich: Credit Suisse Group AG.
- Simon B. – Valentiny Á. 2016: Miből élünk? Az első átfogó hazai háztartási vagyonelemzés bemutatása. Statisztikai Szemle, 94. évf. 7. sz., 717–735. p. <http://doi.org/10.20311/stat2016.07.hu0717>
- Stierli, M. – A. Shorrocks – J. B. Davies – R. Lluberas – A. Koutsoukis 2015: Global Wealth Report 2015. Zurich. <http://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/index.cfm?fileid=C26E3824-E868-56E0-CCA04D4BB9B9ADD5>
- Szelényi I. 2015: Thomas Piketty: Tőke a 21. században. BUKSZ, 27. évf. 1. sz., 80–84. p. <http://buzsz.c3.hu/150102/05szemle.pdf>
- Tóth I. Gy. 2015: Piketty „Tökéje”: a képlet leegyszerűsítése. Világgazdaság, 2015. április 27. 5:00 óra, <http://www.vg.hu/velemenypiketty-quottokejequot-a-keplet-leegyszerusitese-448843>
- Vermeulen, P. 2014: How fat is the top tail of the wealth distribution? Directorate General Research, Monetary Policy Research Division, European Central Bank. (Szeptember, 2014). <http://piketty.pse.ens.fr/files/Vermeulen2014.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. 08. 16.).
- Világgazdaság 2016a: Gyorsan nő a lakosság vagyona. In: Világgazdaság, 2016. február 18. 7:40 óra, <http://www.vg.hu/penzgyu/befektetes/gyorsan-no-a-lakossag-vagyona-465775> (Letöltés dátuma: 2016. 08. 16.)
- Világgazdaság 2016b: Földprivatizáció: 240 milliárdot kapott az állam. Világgazdaság, 2016. április 4. 12:05 óra, <http://www.vg.hu/kozelet/foldprivatizacio-240-milliardot-kapott-az-allam-468051>